

Nr 3.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.; given Stockholms slott den 4 januari 1946.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1946.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, ERLANDER, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om provisorisk förbättring av löneställningen för vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. Departementschefen anför därvid följande.

Inledning.

Genom de år 1938 och senare av statsmakterna antagna avlöningsreglementena har en lönereglering efter väsentligen enhetliga grunder genomförts för det stora flertalet statligt anställda eller med statsbidrag avlönade, kommunalt anställda befattningshavare. För statliga civila befattningshavare i allmänhet och lärare vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet gäller ett gemensamt löneplanssystem uppbyggt med löneplan A i civila avlönings-

reglementet som utgångspunkt. Inom detta system äro lönebeloppen graderade förutom efter löneklass jämväl efter prisläget för de olika stationeringsorterna, vilka i sådant hänseende äro indelade i nio grupper. För militära beställningshavare gälla särskilda löneplaner, vilka delvis upptaga ortsgaderade lönebelopp.

I avlöningsreglementena är grundlönenivån avvägd med hänsyn tagen till löneutvecklingen på allmänna arbetsmarknaden och levnadskostnadernas utveckling fram till år 1935. Lönerna äro i begränsad omfattning automatiskt rörliga i förhållande till den fortsatta utvecklingen av levnadskostnaderna. Det rörliga tillägg, som för sådant ändamål utgår och som i regel beräknas på lönebelopp av intill 900 kronor i månaden, är i avlöningsreglementena maximerat till 15 procent. Detta maximum uppnåddes år 1940, då det procenttal, som anger levnadskostnadernas förhållande till 1935 års nivå, uppgick till och överskred 120 (1935 = 100). Den ytterligare levnadskostnadstegringen har föranlett, att från och med år 1941 beviljats särskilda kristilllägg å de lönebelopp, varå rörligt tillägg beräknas. Kristilläggsgrunderna fastställas för begränsad tid av statsmakterna. För närvarande utgör kristillägget 16 procent av samma lönebelopp å vilket rörligt tillägg beräknas. Detta procenttal har gällt sedan levnadskostnadstalet uppnådde siffran 152. Enligt de för innevarande budgetår gällande kristilläggsgrunderna skall det nuvarande procenttalet för kristillägget ändras endast om index stiger till 160 eller sjunker till 140. I förra fallet skall visst ytterligare tillägg utgå, i senare fallet skall en omprövning av kristilläggen äga rum. Index har de senaste kvartalerna växlat mellan 154 och 155; för fjärde kvartalet 1945 har det senare talet gällt.

Jämväl de löner, som utgå enligt äldre bestämmelser, äro i allmänhet rörliga med levnadskostnaderna. De dyrtidstillägg, som utgå på ifrågavarande löner, äro bestämda med augusti månad 1914 som basperiod. År 1940 begränsades de procentuella dyrtidstilläggen till att utgå högst i förhållande till indextalet 188 (augusti 1914 = 100), vilket motsvarar levnadskostnadstalet 120 i indexserien med år 1935 som basperiod. Emellertid har kristilläggsregleringen gjorts tillämplig även på äldre löner i egentlig bemärkelse. Kristillägg utgår efter samma procenttal som för nyreglerad lön och beräknas på det belopp, varå dyrtidstillägg utgår, ökat med det belopp, vartill dyrtidstillägget uppgår vid indextalet 156 (augusti 1914 = 100), d. v. s. vid 1935 års genomsnittliga levnadskostnadsnivå.

1944 och 1945 års tilläggsregleringar.

Vid 1944 års riksdag (prop. nr 296, r. skr. nr 487) fattades beslut om provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1944/45 och tillfälligt barntillägg åt vissa statliga befattningshavare och kommunalanställda lärare m. fl. Bestämmelser därom meddelades i kungörelse den 1 december 1944, nr 754.

Genom beslut vid 1945 års riksdag (prop. nr 286, r. skr. nr 478) fastställdes fortsatt tilläggsreglering för budgetåret 1945/46. Denna innebar en utbyggnad i olika hänseenden av den ursprungligen fastställda. De för budgetåret gällande

bestämmelserna i ämnet äro meddelade i kungörelser den 29 juni 1945, nr 490, och den 30 november 1945, nr 733. Enligt dessa bestämmelser utgår provisoriskt lönetillägg till vissa befattningshavare med lön enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan. För de personalgrupper, som äro anslutna till det gemensamma löneplanssystemet för den civila statsförvaltningen och det statsunderstödda kommunala skolväsendet (löneplan A i civila avlöningsreglementet m. fl.), är tillägget begränsat till 10 löneklassen och lägre löneklasser. Tilläggets årsbelopp framgår av följande sammanställning.

Löneklass	Kronor	Löneklass	Kronor
g—e	300	7	240
d—a	360	8	180
1—5	420	9, 10	120
6	300		

För militära beställningshavare i motsvarande lönelägen utgår provisoriskt lönetillägg enligt liknande grunder, för beställningshavare tillhörande löneplan Ma i manskapsavlöningsreglementet dock med viss reduktion på grund av utgående naturaförmåner. Med beställningshavare underkastade militära avlöningsreglementet eller manskapsavlöningsreglementet likställas vissa andra personalgrupper under tjänstgöring, vid vilken vederbörande åtnjuta lön enligt de grunder, som gälla för nyssnämnda beställningshavare.

Provisoriskt lönetillägg tillkommer icke befattningshavare på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet.

Det provisoriska lönetillägget anses, såvitt angår avlöningsförfattningarnas tillämpning, i allmänhet tillhöra lönen för vederbörlig löneklass. Rörligt tillägg eller kristillägg beräknas dock icke på det provisoriska lönetillägget.

För vissa grupper anställningshavare ha specialföreskrifter betingats av särskilda anställnings- eller avlöningsförhållanden. I dessa och andra hänseenden överlämnades genom riksdagsbesluten åt Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser. Dylika bestämmelser ha inlutit i kungörelserna.

I riksdagsbesluten förutsattes vidare, att Kungl. Maj:t skulle äga att efter erforderliga undersökningar förordna om motsvarande provisorisk löneförbättring för befattningshavare, som åtnjöto lön enligt äldre avlöningsbestämmelser jämte dyrtidstillägg och samtidigt i sin egenskap av löntagare i egentlig mening uppbyro kristillägg. Dylika förordnanden ha meddelats genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut vid sidan av kungörelserna.

Såväl för budgetåret 1944/45 som för innevarande budgetår har det provisoriska lönetillägget kombinerats med utbetalning av tillfälligt barntillägg. För innevarande budgetår har dylikt tillägg utgått icke blott, såsom under budgetåret 1944/45, till befattningshavare med rätt till provisoriskt lönetillägg utan även till befattningshavare i högre lönelägen, nämligen i högst 20 löneklassen i löneplan A respektive motsvarande löneläge. Barntillägget har för innevarande budgetår utgått såsom engångsbelopp med 100 kronor till befattningshavare med 1 barn, beträffande vilket förutsättningarna för rätt till barntillägg förelegat, och med 200 kronor till befattningshavare med 2 eller flera sådana barn.

Vissa riktlinjer för den pågående omarbetningen av löneförfattningarna.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 29 juni 1945 har tillsatts en kommitté, benämnd 1945 års lönekommitté, med uppdrag att verkställa revision av gällande avlöningsbestämmelser för befattningshavare vid den civila och militära statsförvaltningen och det statsunderstödda kommunala skolväsendet. I direktiven för kommittén framhölls angelägenheten av att, sedan det europeiska kriget upphört, så snart som möjligt få tjänstemännens reallöner avvägda efter den standard, som kunde anses skälig med hänsyn till efterkrigs-lägets förhållanden. Det syntes enligt direktiven rimligt att räkna med att efterkrigstiden skulle föra med sig en återhämtning i det allmänna välståndet inom landet. I den mån så skedde borde även löntagarna bli delaktiga i återhämtningen. Det borde alltså bli en uppgift för löneutredningen att, med aktgivande på utvecklingen av det ekonomiska läget och löneutvecklingen på den allmänna arbetsmarknaden, pröva i vilken mån och på vilka vägar den genomsnittliga lönenivån skulle kunna återföras till förkrigstidens reallöne-standard.

I direktiven berördes vidare frågan om lönernas dyrortsgradering. Därvid hänvisades till det förslag i dyrortsfrågan, som avgivits av 1943 års dyrortskommitté. Det förutsattes, att nämnda förslag, i vad anginge metoderna för fastställandet av levnadskostnadernas variationer olika orter emellan, skulle underställas 1945 års riksdag vid dess höstsession i samband med frågan om skattegrupperingen efter 1945 års utgång. I övrigt skulle utredningen i ämnet tagas till utgångspunkt för de överväganden i dyrortsfrågan, som skulle äga rum vid löneplanernas omarbetning. Att en dyrortsgradering av lönerna alljämt borde ingå i lönesystemet, fastslogs emellertid i direktiven, liksom även att dyrortsgraderingen borde innebära en minskning i den nuvarande skillnaden mellan lönerna i lägsta och högsta ortsgrupp.

Beträffande direktivens innehåll i övrigt må nämnas, att frågan om behovsprincipens tillämpning ansågs böra lämnas åsido vid löneregleringen, då den icke lämpligen borde upptagas till behandling med avseende enbart å statliga och därmed jämställda löntagare. I detta sammanhang framhölls, att de tillfälliga barntillägg, som beslutats för budgetåren 1944/46, varit betingade av det särskilda krisläget och tilläggsregleringarnas karaktär av provisorier, vilka omständigheter ansetts berättiga till att bortse från de invändningar, som kunde riktas mot en differentiering av löneförbättringen efter försörjningsbördan.

Den nya löneregleringen beräknas icke kunna träda i kraft tidigare än den 1 juli 1947.

Vid behandlingen av dyrortsfrågan under 1945 års riksdags höstsession framställdes från riksdagens sida icke någon erinran mot den i direktiven för lönekommittén förutsatta ordningen för frågans vidare behandling. I sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 6, vilket godkändes av

riksdagen genom skrivelse nr 577, gjordes emellertid ett uttalande vilket berörde grunderna för den fortsatta provisoriska löneförbättring, som erfordras under nästa budgetår. Utskottet framhöll, att det av kriget och andra omständigheter föranledda, redan nu betydande dröjsmålet med ny dyrortsgruppering bleve påfrestande för särskilt tjänstemännen i de fyra lägsta ortsgrupperna. I anslutning till de i olika motioner uttalade önskemålen fann utskottet påkallat, att dessa tjänstemän redan från och med nästa budgetår erhöle kompensation för den inträdda sammanpressningen av levnadskostnadsskillnaderna. Då detta icke lämpligen kunde ske genom en omarbetning av löneplanerna och provisorisk omgruppering av orterna, förordade utskottet i stället, att vid utformningen av de provisoriska lönetilläggen för nästa budgetår hänsyn toges till den minskning i spännvidden mellan levnadskostnaderna, som konstaterats genom dyrortskommitténs undersökningar, och att därigenom i möjligaste mån tillgodosåges önskemålet om minskad spännvidd mellan lönerna å dyrare och billigare orter.

Allmänna synpunkter på den förnyade provisoriska tilläggsregleringen.

Vid förhandlingar med personalorganisationerna om den förnyade tilläggsregleringen för nästa budgetår ha önskemål om en utbyggnad av det nuvarande provisoriet framförts. Utgångspunkterna för den provisoriska löneförbättringen ha undergått vissa förskjutningar efter den nu gällande tilläggsregleringens utarbetande. Krigets avslutande har givit förhoppningar om en ekonomisk återhämtning, och det har ansetts försvarligt att man inriktar sig på en förbättring av löneställningen för statsanställda och med dem jämförbara löntagare, vilka under krigsåren kommit i en relativt eftersatt ställning. Riktlinjer ha uppdragits för en allmän lönereglering i detta syfte. Därvid har även fastställts, att en minskning av dyrortsskillnaden i löneskalan bör eftersträvas, och numera föreligger ett direkt uttalande från riksdagens sida, att den blivande provisoriska löneförbättringen bör så anordnas, att den kommer att bidra till en dylik minskning. Jämväl får man utgå ifrån att det nuvarande provisoriet med tillfälliga barntillägg vid den definitiva löneregleringen icke kommer att få någon motsvarighet i form av differentiering av lönerna efter behovsgrunder.

Det bör av naturliga skäl tillses, att den provisoriska löneförbättringen begränsas så, att den icke föregriper den blivande definitiva löneregleringen utan hellre lämnar utrymme för en ytterligare förbättring vid den definitiva regleringen. Även med beaktande härav har det funnits skäligt att låta den förnyade provisoriska förbättringen gå avsevärt längre än den nuvarande. Det har därvid förutsatts, att den definitiva löneregleringen skall komma att innebära en hopprensning av löneskalan icke blott såvitt angår dyrortsgraderingen utan även på det sätt att de lägst avlönade få en procentuellt sett något större löneförbättring. Genom det hittillsvarande provisoriet har en viss sådan hop-

pressning skett, och ett fullföljande därav inom ramen för vad som kan antagas bli resultatet av den definitiva löneregleringen har synts rimligt i betraktande av att den ekonomiska påfrestningen på de anställda under krigsåren i särskilt hög grad gjort sig kännbar i de lägre lönelägena, där lönebeloppet lämnat mindre utrymme för en anpassning. Vad härefter beträffar frågan om provisoriets utsträckning uppåt i löneskalan, har det ansetts kunna tagas för givet, att den definitiva löneregleringen kommer att innefatta en också procentuellt sett icke oväsentlig höjning av lönerna jämväl i mellangraderna och högre grader. Med hänsyn härtill har det ansetts skäligt att låta den provisoriska förbättringen omfatta hela löneskalan. Däremot har det icke förefallit motiverat att vid ett provisorium som detta i mera avsevärd utsträckning låta tilläggsbeloppet bestämmas i förhållande till den utgående löns storlek och sålunda öka tilläggsbeloppet i högre löneklasser. Såväl i detta som i andra avseenden har hänsyn tagits till att även denna löneförbättring i viss mån får betraktas som en krislönerreglering med de begränsningar ur lönepolitisk synpunkt, som ha sin grund i kristidens förhållanden.

Med hänsyn till vad som förekommit vid behandlingen av dyrortsfrågan vill jag förorda, att tilläggsbeloppet differentieras efter ortsgrupp på sådant sätt, att tillägsregleringen, i den begränsade utsträckning det för närvarande lämpligen kan ske, kommer att verka utjämnande i dyrortshänseende.

Från angivna utgångspunkter har jag efter överläggningar med vederbörande personalorganisationer funnit mig kunna förorda en provisorisk löneförbättring enligt följande huvudsakliga riktlinjer, vilka personalorganisationerna förklarar sig kunna godtaga. Tillägsregleringen skall enligt förslaget för nästa budgetår utbyggas så, att det provisoriska lönetillägget kommer att omfatta hela löneskalan och för den huvudsakliga delen av denna (4 löneklassen och högre lönelägen) kommer att uppgå till årsbelopp av 720 resp. 690 och 660 kronor i ortsgrupperna A—C resp. D—F och G—I. För de lägre löneklasserna föreslås något mindre belopp, de minsta utgörande 600 resp. 570 och 540 kronor (för löneklasserna g—a). Beräknat för medeldyr ort medföra dessa tillägg i stort sett, att reallönen i lönelägena upp till och med 7 löneklassen återföres till eller kommer att överstiga nivån vid krigsutbrottet.

Av skäl som förut blivit antytt har förnyad utbetalning av tillfälligt barn-tillägg under nästa budgetår ansetts icke böra ifrågakomma.

Förslaget förutsätter, att grunderna för kristilläggen skola oförändrade erhålla giltighet även för nästa budgetår. Fråga om proposition till riksdagen med förslag härom torde få anmälas senare i dag.

Vid förhandlingarna ha önskemål framförts om att den sålunda för nästa budgetår tillämnade utbyggnaden av tillägsregleringen måtte få någon motsvarighet för det innevarande budgetåret. Ur de synpunkter, som i det föregående anlagts på frågan om den provisoriska tillägsregleringen, har det ansetts rimligt, att en viss löneförbättring tillerkännes anställningshavarna för det löpande budgetåret utöver vad som tidigare medgivits. Lämpligen bör detta ske på det sätt att, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet, under det

löpande budgetåret till här ifrågavarande personal utbetalas engångstillägg, att i förekommande fall utgå utöver för budgetåret bestämda provisoriska lönetillägg och tillfälliga barntillägg. Engångsbeloppet har ansetts böra fastställas oberoende av löneklass och ortsgrupp till 300 kronor.

Jag torde nu få övergå till en närmare redogörelse för den föreslagna tilläggsregleringen.

Provisoriskt lönetillägg för budgetåret 1946/47.

Det stora flertalet statliga civila befattningshavare och lärare vid det statsunderstödda kommunala skolväsendet äro anslutna till det löneplanssystem, som ursprungligen fastställts genom löneplan A i civila avlöningsreglementet och sedermera utbyggt nedåt genom icke-ordinariereglementenas löneplaner och speciallöneplanerna för lägre icke-ordinarie vård- och ekonomipersonal vid vissa vårdanstalter m. fl. institutioner. Hit höra löneplanerna A, Eo och Ex inom den statliga civilförvaltningen, Ca, MEo och MEx inom försvarsväsendet samt Ek, U, V och MV för den lägre icke-ordinarie vård- och ekonomipersonalen. Vidare höra till denna grupp dels löneplan K för lärare vid högre kommunala skolor — med vilka övningslärare med lön enligt provisoriska bestämmelser äro att likställa — dels löneplan L för lärare vid folkskoleväsendet — med vilka nomadlärare samt vissa befattningshavare vid sjukvårdsanstalter och barnhem m. fl. institutioner äro att likställa — dels löneplan S för lärare vid sinnesslöskolor m. fl. anstalter.

Det provisoriska lönetillägget för ifrågavarande befattningshavare bör enligt de principer, för vilka i det föregående redogjorts, under nästa budgetår utgå med årsbelopp, som framgå av följande sammanställning:

Löneklass	Ortsgrupp	[Ortsgrupp	Ortsgrupp
	A—C	D—F	G—I
	kronor	kronor	kronor
g—a	600	570	540
1—3	660	630	600
4 och högre	720	690	660

Provisoriskt lönetillägg bör vidare tillkomma befattningshavare med lön enligt endera av de allmänna löneplanerna B och C i civila avlöningsreglementet samt befattningshavare, som äro underkastade samma reglemente och åtnjuta lön enligt särskild löneplan eller eljest enligt särskilda bestämmelser i reglementet. Till denna grupp höra exempelvis ett antal civila chefstjänstemän samt landshövdingar, läroverksrektor, provinsialläkare och distriktsveterinärer. Enligt förslag, som framlägges i annat sammanhang, skola även justitieråd och regeringsråd från och med nästa budgetår tillhöra ifrågavarande grupp av civila avlöningsreglementet underkastade befattningshavare. För här avsedda befattningshavare bör utgå samma provisoriska lönetillägg som i de högre löneklasserna av löneplan A. Om lönen icke är dyrortsgraderad, bör tillägget utgå med 660 kronor. Vad nu anförts bör i tillämpliga delar gälla även civilmilitär personal tillhörande löneplan Cb i militära avlöningsreglementet.

De för militära beställningshavare på aktiv stat gällande löneplanerna i militära avlöningsreglementet och manskapsavlöningsreglementet äro uppbyggda på grundval av särskilda löneklasssystem. Med undantag för manskap tillhörande löneplan Ma i manskapsavlöningsreglementet befinna sig dessa beställningshavare i högre löneställning än löneklass 3 i A-löneplanen och böra följaktligen erhålla ett tillägg av 720, 690 eller 660 kronor beroende på ortgruppen. För beställningshavare med icke-dyrortsgraderad lön bör det sistnämnda beloppet utgå.

Vad däremot angår manskap tillhörande löneplan Ma utgår en väsentlig del av avlöningsförmånerna i naturaförmåner. Beloppet av provisoriskt lönetillägg för sådant manskap synes därför böra undergå skälig reducering, varvid hänsyn bör tagas till att beställningshavare såvitt angår den del av avlöningen, som utgöres av naturaförmåner, icke behövt vidkännas någon del av verkningarna av levnadskostnadsstegringen. Reduceringen synes böra ske med samma belopp som enligt den nu gällande tilläggsregleringen. De provisoriska lönetilläggen för beställningshavare på löneplan Ma ha således upptagits till följande årsbelopp.

Löneklass i löneplan Ma	Kronor
1— 4	420
5— 8	480
9—12	540

För beställningshavare, som i stället för fri inkvartering åtnjuter hyres- och ortstillägg, böra de nu angivna årsbeloppen ökas med 30 kronor i ortsgrupp D—F och 60 kronor i ortsgrupp A—C.

Huvudgrunderna för det nuvarande provisoriska lönetillägget böra i övrigt i tillämpliga delar erhålla fortsatt giltighet. Sålunda bör med personal på aktiv stat likställas sådant manskap på civilianställningsstat eller över stat som åtnjuter avlöning enligt samma eller väsentligen samma grunder som manskap på aktiv stat. Vad som föreslagits om provisoriskt lönetillägg åt vissa beställningshavare synes böra gälla även när krigsavlöningsreglementet är tillämpligt på sådana beställningshavare. Vidare bör rätt till provisoriskt lönetillägg åtnjutas även av innehavare av anställning i reserven eller därmed jämförlig anställning, när han vid tjänstgöring åtnjuter lön enligt reglerna för beställningshavare på aktiv stat, samt innehavare av sådan för pensionerad personal avsedd arvodesbefattning, för vilken avlöningen utgår enligt löneplan för aktiv personal.

Provisoriskt lönetillägg skall sålunda enligt förslaget utgå till vissa anställningshavare inom i det föregående berörda förvaltningsområden, vilka i egenskap av civila ordinarie, extra ordinarie eller extra tjänstemän (aspiranter) eller innehavare av vikariatslöneförordnande eller såsom militära eller civilmilitära beställningshavare åtnjuta lön enligt av Kungl. Maj:t fastställd löneplan. Med dessa äro vissa anställningshavare med avlöning enligt i det föregående berörda särskilda bestämmelser att likställa. Vad däremot angår de anställningshavare inom samma förvaltningsområden, vilka icke åtnjuta lön enligt dylik löneplan i nyss angiven egenskap respektive enligt berörda

särskilda bestämmelser, stå dessa anställningshavare, i likhet med kollektivavtalsanställd personal, utanför den genom avlöningsreglementena och kristilläggsbestämmelserna verkställda regleringen av löneställningen med lön avvägd efter en viss gemensam grundnivå samt rörligt tillägg och kristillägg. Också saknas gemensamma hållpunkter för att beträffande de olika här avsedda personalgrupperna åvägbringa en allmän omprövning av lönenivån motsvarande den, som ligger till grund för provisoriskt lönetillägg. För dessa personalgrupper bör därför i princip liksom förut gälla, att de icke omfattas av den provisoriska tilläggsregleringen men att hinder icke bör möta för att företaga de jämkningar i löneställningen, som kunna finnas påkallade och förenliga med de allmänna riktlinjerna på löneområdet. Beträffande dylika jämkningar ha vid behandlingen av frågan om provisoriska lönetillägg vid 1944 och 1945 års riksdagar gjorts vissa principuttalanden. Då frågan om eventuell löneförbättring för kollektivavtalsanställd personal blir beroende på avtalsförhandlingar, har jag beträffande sådan personal endast att hänvisa till berörda principuttalanden. Vad åter beträffar andra anställningshavare utom löneplan — huvudsakligen arvodesavlönade — bör det bli beroende på prövning efter omständigheterna, huruvida och med vilket belopp avlöningsförbättring i här åsyftade fall bör utgå. Framför allt kan en jämkning framstå som motiverad i fråga om arvoden som äro bestämda att motsvara avlöningen i viss löneklass eller eljest äro fastställda i nära anslutning till avlöningen för personal på löneplan. Dock förekomma fall då den löneklass, till vilken ett arvode är anknutet, icke blivit fastställd på grundval av en jämförelse med löneplaceringen för jämförliga befattningshavare på löneplan utan blivit vald så att den skall täcka en viss arvodesnivå avvägd efter förhållandena på allmänna arbetsmarknaden. För dylika fall ger den provisoriska lönetilläggsregleringen uppenbarligen icke någon anledning att jämka arvodet. Å andra sidan kan det i vissa fall synas rimligt, att det provisoriska lönetillägget får åtföljas av någon skäligt avvägd förbättring för arvodestagare, oaktat något direkt påvisbart samband mellan löneplanen och arvodesnivån icke föreligger. Under alla förhållanden bör emellertid därvid förutsättas, att arvodet icke genom fri lönesättning blivit avvägt efter läget på allmänna arbetsmarknaden. Vad nu anförts har i tillämpliga delar giltighet även beträffande personal inom krisförvaltningen.

Det stora flertalet anställningshavare, varom här är fråga, hör till affärsverken eller till större förvaltningar, för vilka anslagsposterna till avlöningar åt icke-ordinarie personal äro förslagsvis upptagna i avlöningsstaterna; även för krisförvaltningens personal utgå arvodena från förslagsvis anvisade anslagsmedel. För dessa fall komma medel att stå till myndigheternas förfogande — eller kunna av Kungl. Maj:t ställas till förfogande — för genomförande av de jämkningar i avlöningen, som anses påkallade i anslutning till den provisoriska tilläggsregleringen. Beträffande de anställningshavare åter, som avlönas från anslag eller anslagsposter vilka äro maximerade genom riksdagsbeslut, förutsattes vid de tidigare tilläggsregleringarna, att framställning skulle göras till riksdagen om överskridande av anslagsmedlen, för den händelse dessa icke skulle lämna tillgång till ifrågakommande löneförbättring. Den om-

ständigheten, att den provisoriska tilläggsregleringen utsträcker sig att omfatta hela löneskalan, gör emellertid, att frågan om tilläggsregleringens konsekvenser i form av jämkningar i löneställningen för olika grupper anställningshavare utom löneplan får betydligt större aktualitet än förut. Med hänsyn bland annat till att det här endast rör sig om ett provisorium för en begränsad tid anser jag mig kunna tillstyrka, att Kungl. Maj:t utverkar riksdagens bemyndigande att i nu avsedda fall förordna om överskridande av respektive anslag eller anslagsposter med erforderligt belopp. För jämkning av arvoden fastställda genom riksdagsbeslut erfordras dessutom särskilt medgivande av riksdagen. Jag anser mig kunna förordna, att Kungl. Maj:t jämväl utverkar bemyndigande att förordna om provisorisk jämkning av sådana arvoden.

Vad härefter angår befattningshavare, som åtnjuta lön enligt äldre avlöningsbestämmelser jämte dyrtidstillägg och som samtidigt i sin egenskap av löntagare i egentlig mening uppbära kristillägg, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att efter erforderliga undersökningar förordna om rätt till provisoriskt lönetillägg samt om de beräkningsgrunder som därvid böra tillämpas. Tidigare har så blivit fallet endast beträffande ett fåtal befattningshavare. Till följd av lönetilläggens utsträckning till de högre lönelägena tillkomma nu bland andra universitetsprofessorer och vissa lantmätare.

Provisoriskt lönetillägg synes fortfarande icke böra tillkomma befattningshavare på indragningsstat utan tjänstgöringsskyldighet.

I det föregående har förordats, att provisoriskt lönetillägg skall tillkomma lärare hänförliga till löneplan L i folkskolans avlöningsreglemente. Nämnade reglemente upptager även en löneplan för extra lärare med lönebeloppen bestämda såsom dagbelopp. Dessa lärare, som åtnjuta rörligt tillägg och kristillägg, böra erhålla provisoriskt lönetillägg omräknat till lämpligt avrundat dagbelopp. Detsamma bör gälla vissa motsvarande befattningshavare vid sjukvårdsanstalter, barnhem, sinnesslöskolor m. fl. institutioner.

Liksom tidigare bör det ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga specialföreskrifter om provisoriskt lönetillägg för personal, som övertagits från enskilt järnvägsföretag eller annat enskilt företag vid dess förstatligande.

Även beträffande det lönetekniska anordnandet av det provisoriska lönetillägget synas de hittillsvarande grunderna i huvudsak böra erhålla fortsatt tillämpning. Bland annat bör sålunda fortfarande gälla, att tillägget i allmänhet i fråga om avlöningsbestämmelsernas tillämpning likställes med lön men icke skall vara förenat med rörliga tilläggsförmåner.

Tillfälligt lönetillägg.

Såsom i det föregående nämnts har det ansetts motiverat att kombinera den för nästa budgetår tillämnade utbyggnaden av det provisoriska lönetillägget med engångsutbetalning av ett tillfälligt lönetillägg, att utgå under innevarande budgetår vid sidan av den tidigare beslutade provisoriska löneförbättringen för detta budgetår. Tillfälligt lönetillägg bör i princip tillkomma

samma löntagarkategorier som enligt vad i det föregående föreslagits skola erhålla provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47. I analogi med vad som föreskrivits beträffande tillfälligt barntillägg bör emellertid det tillfälliga lönetillägget icke tillkomma innehavare av anställning i reserven eller därmed jämförlig anställning vid försvaret, dock att tillägget bör med hänsyn till de särskilda anställningsförhållandena utgå till aspirantanställt underbefäl i reserven.

Beloppet av det tillfälliga lönetillägget bör, såsom förut angivits, oberoende av såväl dyrortsgrupp som löneläge utgöra 300 kronor. Med detta belopp bör tillägget utgå även till manskap tillhörande löneplan Ma. Beträffande sådant manskap har nämligen hänsyn till i det föregående omnämnda naturaförmåner tagits redan vid beräkandet av det provisoriska lönetillägget för innevarande budgetår.

Då tillfälligt lönetillägg är avsett att utgå som engångsbelopp, måste de förutsättningar för rätt att åtnjuta tillägget, som hänföra sig till anställningen, vara för handen vid en bestämd tidpunkt eller under en bestämd tidsperiod. Vidare bör tillses, att tillägget icke får utgå på grund av en alltför kortvarig anställning eller vid anställning utan fortlöpande tjänstgöringsskyldighet. Därjämte erfordras reglering av frågan om inverkan av tjänstledighet m. m. i förevarande hänseende. I likhet med vad som skedde beträffande motsvarande spörsmål vid fastställandet av tillfälligt barntillägg senast för innevarande budgetår torde närmare förslag i angivna ämnen få underställas Kungl. Maj:t, sedan riksdagen fattat beslut i ärendet. Jag torde här få inskränka mig till att ange vissa preliminära riktlinjer, efter vilka spörsmålen synas kunna lösas.

För rätt att åtnjuta tillfälligt lönetillägg bör förutsättas, att befattningshavaren å viss dag, exempelvis den 1 mars 1946, innehar sådan anställning, som berättigar till dylik förmån. Dock synes tillägget skäligen böra tillkomma även den, som tidigare under det löpande budgetåret blivit pensionerad från dylik anställning. Om extra befattningshavare (aspirant) vid den ifrågavarande tidpunkten är permitterad, bör detta icke i och för sig betaga honom rätten till lönetillägg.

För erhållande av fullt lönetillägg bör i regel förutsättas, att befattningshavaren före nyss avsedda tidpunkt men efter ingången av juli 1945 under ett visst antal dagar, förslagsvis 150, ägt uppbära lön i sådan anställning, varom här är fråga. Om detta villkor ej är uppfyllt, bör tillägget reduceras i förhållande till vad som brister i det fordrade antalet dagar och således begränsas till 2 kronor för varje dag för vilken befattningshavaren ägt uppbära lön. Tjänstledighet med avstående av hela lönen bör dock ej läggas vederbörande till last, om tjänstledigheten föranletts av offentligt uppdrag eller av militärtjänstgöring, vilken ålegat befattningshavaren såsom anställningshavare i reserven eller i därmed jämförlig egenskap. I vad mån tid, då befattningshavaren innehaft arbetar- eller arvodesanställning i statens tjänst eller varit permitterad på grund av arbetsbrist, bör tillgodoräknas, torde få bero på omständigheterna i det särskilda fallet. Nedsättning av det tillfälliga lönetillägget bör kunna ske vid nedsättning i tjänstgöringstiden.

Det tillfälliga lönetillägget bör utbetalas snarast möjligt efter det riksdagen fattat beslut därom.

Vad i det föregående anförts om prövningen av speciella frågor rörande provisoriskt lönetillägg för nästa budgetår synes böra gälla beträffande motsvarande frågor rörande tillfälligt lönetillägg. Vad angår anställningshavare, som icke åtnjuta lön enligt löneplan eller äro att likställa med befattningshavare å löneplan, torde på frågan om utbetalning av engångstillägg få anläggas delvis samma synpunkter som på den förut berörda frågan om arvodeshöjning för ifrågavarande anställningshavare. I främsta rummet synes det motiverat, att dylikt engångstillägg får utgå, när själva arvodet är fastställt i nära anslutning till avlöningen för befattningshavare på löneplan och därför anses böra uppräknas i anslutning till det provisoriska lönetillägget. Bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge överskridande av riksdagsmaximerade anslag och anslagsposter för beredande av här ifrågavarande engångsförmåner samt att bevilja engångstillägg åt arvodestagare med av riksdagen bestämda arvoden torde böra utverkas hos riksdagen.

Anslagsberäkningar m. m.

Kostnaderna för provisoriskt lönetillägg under innevarande budgetår beräknades i propositionen 1945: 286 till närmare 23 miljoner kronor. Kostnaderna för tillfälligt barntillägg under samma budgetår uppskattades i propositionen till närmare 4 miljoner kronor. Den nu föreslagna utbyggnaden av lönetilläggsregleringen föranleder en betydande kostnadsökning. Utgifterna för det provisoriska lönetillägget för nästa budgetår ha uppskattats till omkring 110 miljoner kronor, därav 47 miljoner kronor för affärsverken, 44 miljoner kronor för statsförvaltningen i övrigt och 19 miljoner kronor för det statsunderstödda skolväsendet. Detta innebär en ökning av årskostnaden, såvitt det provisoriska lönetillägget angår, med 87 miljoner kronor. I nu anförda siffror ingå icke kostnaderna för sådana i det föregående berörda höjningar av arvoden m. m., som kunna ifrågakomma i anslutning till tilläggsregleringen.

Den å det statsunderstödda skolväsendet belöpande kostnaden torde i princip böra bestridas av statsmedel i samma utsträckning som andra kontanta avlöningsförmåner åt de anställda. För den ojämförligt största hithörande personalgruppen, nämligen folk- och småskollärare, innebär detta, att hela kostnaden skall bestridas av statsmedel. Vad angår statsbidraget till avlöningskostnaden för hithörande personalgrupper vid de statsunderstödda sinnesslöskolorna och därmed jämställda anstalter utgår detta för innevarande budgetår med tre fjärdedelar av kostnaden. Riksdagen har emellertid i skrivelse 1945: 433 uttalat sig för att staten från och med nästa budgetår skall övertaga hela avlöningskostnaden och anhållit om därav påkallade förslag till årets riksdag. Vid statens övertagande av hela avlöningskostnaden bör även det provisoriska lönetillägget helt bestridas av statsmedel. På grund av ordningen för utbetalning av statsbidrag komma statsverkets utgifter för

provisoriskt lönetillägg under nästa budgetår vid det statsunderstödda skolväsendet att belasta riksstaten för budgetåret 1947/48.

För affärsverken böra kostnaderna för provisoriskt lönetillägg bestridas av de medel, av vilka verkens utgifter i övrigt bestridas. Vid bank- och fondinspektionen, sparbanksinspektionen, försäkringsinspektionen och statens pensionsanstalt samt för stuteriväsendet och luftfartsfonden torde kostnaderna böra bestridas från särskilda poster i respektive verks och inrättningsars stater. I övrigt bör det provisoriska lönetillägget bestridas från anslag å riksstaten.

Kostnaden för den föreslagna engångsutbetalningen av tillfälligt lönetillägg under innevarande budgetår har uppskattats till omkring 49 miljoner kronor, därav 19 miljoner kronor vid affärsverken, 22 miljoner kronor vid statsförvaltningen i övrigt och 8 miljoner kronor vid det statsunderstödda skolväsendet. I fråga om den utsträckning, i vilken kostnaden bör bestridas av statsmedel, torde få hänvisas till vad nyss anförts i fråga om bestridandet av provisoriskt lönetillägg. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som föreligga beträffande sinnesslöskolorna och därmed jämförliga anstalter, vill jag emellertid förorda, att staten bestrider hela utgiften för tillfälligt lönetillägg vid dessa anstalter. Utgifterna för tillfälligt lönetillägg åt statsanställda synas böra, utom vad angår affärsverken, bestridas från anslag å tilläggsstat för det löpande budgetåret, utan att undantag därvid göres beträffande personal, vars avlöning eljest bestrides å specialbudget. Då emellertid tillfälligt lönetillägg under tolfte huvudtiteln endast kommer i fråga vid statens pensionsanstalt, torde det belopp, som för ändamålet erfordras vid anstalten och vilket begränsar sig till omkring 5 000 kronor, få bestridas från den i staten för anstalten upptagna förslagsposten till provisoriskt lönetillägg.

I anslutning till vad i det föregående anförts, förordar jag, att särskilda förslagsanslag under de olika huvudtitlarna äskas dels till tillfälligt lönetillägg å tilläggsstat II till riksstaten för det löpande budgetåret, dels till provisoriskt lönetillägg å riksstaten för nästa budgetår. Anslagen å tilläggsstat II för det löpande budgetåret ha beräknats till följande belopp.

Andra	huvudtiteln	.....	kronor	550 000
Tredje	»	.....	»	80 000
Fjärde	»	.....	»	12 500 000
Femte	»	.....	»	4 100 000
Sjätte	»	.....	»	350 000
Sjunde	»	.....	»	1 500 000
Åttonde	»	.....	»	2 000 000
Nionde	»	.....	»	475 000
Tionde	»	.....	»	500 000
Elfte	»	.....	»	5 500
Fjortonde	»	.....	»	65 000

Summa kronor 22 125 500.

Förslag om anvisande av ifrågavarande tilläggsstatsanslag under de olika huvudtitlarna framställas av vederbörande departementschefer i samband med behandlingen denna dag av förslag till proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för det löpande budgetåret.

Vad härefter angår anslagen till provisoriskt lönetillägg för nästa budgetår böra å femte och åttonde huvudtitlarnas anslag jämväl avföras de utgifter för provisoriskt lönetillägg, tillfälligt barntillägg och tillfälligt lönetillägg till befattningshavare vid det statsunderstödda skolväsendet, vilka belöpa på det innevarande budgetåret men först under budgetåret 1946/47 gäldas av statsverket. Anslaget under fjärde huvudtiteln bör, liksom fallet är med de större avlöningsanslagen under nämnda huvudtitel, i riksstatsförslaget upptagas med endast beräknat belopp. De särskilda anslagen till provisoriskt lönetillägg ha beräknats till följande belopp.

Andra	huvudtiteln	.....	kronor	1 200 000
Tredje	»	.....	»	175 000
Fjärde	»	.....	»	24 000 000
Femte	»	.....	»	9 000 000
Sjätte	»	.....	»	1 000 000
Sjunde	»	.....	»	3 500 000
Åttonde	»	.....	»	13 000 000
Nionde	»	.....	»	1 000 000
Tionde	»	.....	»	1 000 000
Elfte	»	.....	»	10 000
Fjortonde	»	.....	»	140 000
Summa kronor				54 025 000.

Förslag om anvisande eller beräkning av ifrågavarande anslag framställas av vederbörande departementschefer vid anmälan av de olika huvudtitlarna i statsverkspropositionen.

Hemställan.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att tillfälligt lönetillägg under budgetåret 1945/46 må i huvudsaklig överensstämmelse med av mig föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

dels besluta, att utgifterna för tillfälligt lönetillägg skola bestridas beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar och befattningshavare hos statens pensionsanstalt från de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestridas, samt

beträffande andra befattningshavare från de anslag, som äro avsedda för tillfälligt lönetillägg;

dels medgiva, att provisoriskt lönetillägg under budgetåret 1946/47 må i huvudsaklig överensstämmelse med av mig föreslagna grunder utgå till vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

dels besluta, att utgifterna för provisoriskt lönetillägg, i den mån de icke avse befattningshavare hos bank- och fondinspektionen eller sparbanksinspektionen, skola bestridas: beträffande befattningshavare vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar samt befattningshavare hos försäkringsinspektionen och statens pensionsanstalt ävensom befattningshavare med avlöning från luftfartsfonden från de medel, av vilka verkets eller institutionens utgifter i övrigt bestridas, beträffande befattningshavare vid statens hingstdepåer och stuteri samt å lantbruksstyrelsens stuteribyrå från det anslag, varav vederbörandes lön utgår, samt i fråga om andra befattningshavare från de anslag, som äro avsedda för provisoriskt lönetillägg;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i det föregående förordats medgiva överskridande under budgetåren 1945/46 och 1946/47 av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, av vilka arvoden och andra ersättningar till icke-ordinarie personal utgå, samt att förordna om arvodestillägg åt befattningshavare, vilkas arvoden fastställts genom riksdagsbeslut.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Skiöld.